

УДК 378.016:81'243]:502-057.875

ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Нестеренко Інна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-1486-568

E-mail: nesterenkoinna83@gmail.com

Бондар Галина, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-7321-137

E-mail: galyna72bondar@gmail.com

Стаття висвітлює проблему іноземної підготовки студентів економічних спеціальностей. Визначено, що основною особливістю іноземної мови є професійно орієнтований підхід до її вивчення, що передбачає формування у студентів здатності до іноземного спілкування у конкретних сферах і ситуаціях. Досліджено значимість, зміст, інструменти реалізації та результати навчання. За допомогою діагностики домінуючої перцептивної модальності С. Єфремцева охарактеризовано домінуючий тип особистості майбутніх економістів, що дало змогу визначити їх загальні особливості для подальшої побудови професійно орієнтованого навчання іноземній мові, а також окреслити найкращі технології такого навчання.

***Ключові слова:** майбутні спеціалісти, іноземна підготовка, професійно орієнтоване навчання, перцептивна модальність, мовленнєва діяльність, загально-методичні принципи навчання, принцип візуального сприйняття інформації, новітні технології навчання.*

FOREIGN LANGUAGE PROFESSIONALLY-ORIENTED TRAINING OF ECONOMIC FACULTY STUDENTS

Nesterenko Inna, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Bondar Halyna, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-7321-137

E-mail: galyna72bondar@gmail.com

The article deals with the problem of forming the foreign language professionally-oriented communicative skills in the students of economic specialties of higher educational institutions according to the reforms of higher education in Ukraine and the new tasks of professional training of the specialists. In the framework of such training, the process of future specialists training is based on reading literature on a specialty, studying vocabulary and terminology, and more recently also on communication in the sphere of professional activity.

It was determined that the main feature of a foreign language is a professionally-oriented approach, which involves the formation of students' foreign language speaking ability in specific areas and situations.

The specificity of lexical content and the special format of oral and written texts, which is peculiar to this profession, are taken into account in the programs. The dominant personality type of future economists has been characterized by using the S. Yefremtsev diagnosis of the dominant perceptual modality, which made it possible to determine their general features for further construction of foreign language learning.

It was also determined that the process of activation of vocationally-oriented foreign language teaching for students of economic profile is carried out not only with the help of psychological, but also with the help of the basic general methodological principles of teaching. So, as a result of it, in the article the general methodological training principles of speech activity types are described for future specialists in the economic sphere.

There is no doubt that the reforms in education and science are necessary and relevant. The success of education and science reformation will be one of the indicators of society's maturity and decisiveness on its way to transforming the country towards European integration.

Keywords: *future specialists, foreign language training, professionally-oriented teaching, perceptual modality, speech activity, general methodological teaching principles, principle of visual perception, new educational technologies.*

Нині володіння іноземною мовою є однією з ключових компетентностей сучасної людини. Інтеграційні процеси в світі зумовлюють потребу у фахівцях з високим рівнем володіння іноземною мовою, котрі здатні реалізувати свою соціальну мобільність, забезпечити професійний розвиток. Тому, сьогодні при викладанні іноземної мови для студентів економічних спеціальностей акцент робиться на професіоналізації навчання, на використанні іноземної мови як інструмента майбутньої професійної діяльності та професійного самопізнання.

Серед багатьох вчених, котрі приділяли увагу висвітленню питань щодо професійно-орієнтованого навчання іноземних мов, варто виокремити таких: Гальскова Н., Поляков О., Леонтьєв Р., Хатчинсон А., Ватерс А. та ін. До вітчизняних науковців, що займаються цим питанням, слід віднести Кнодель Л., Коваленко О., Корнілову А., Кузнецову О., Першукову О., Пертук А., Шестопалову І. Однак, актуальність даного питання не втрачається в наш час у зв'язку з тим, що рівень володіння іноземною мовою студентів економічних спеціальностей здебільшого не відповідає професійному рівню, встановленому Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти, що розроблені Радою Європи, зокрема, щодо вивчення мови, її викладання та оцінювання.

Мета статті – дослідити значимість, зміст, інструменти реалізації та результати професійно-орієнтованого навчання іноземної мови у студентів економічних спеціальностей. Окреслити найкращі технології такого навчання. За допомогою діагностики домінуючої перцептивної модальності визначити домінуючий тип особистості студентів економічних спеціальностей.

У проєкті Міністерства освіти і науки України «Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 року» велика увага приділяється створенню привабливої та конкурентоспроможної національної системи вищої освіти України, інтегрованої у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір. Тому, сьогодні постає питання докорінного перегляду підходів щодо професійної підготовки спеціалістів у закладах вищої освіти, орієнтації на досягнення успіху, в основу чого покладено інтерес студентів та професійне зростання.

У процесі професійно орієнтованого навчання акцент робиться на викладанні

іноземної мови через читання фахової літератури, опрацювання професійної лексики, а також професійно орієнтоване спілкування. Зарубіжні науковці підкреслюють, що професійно орієнтоване навчання англійської мови передбачає інтеграцію зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань і формування професійно значущих якостей особистості [6, с. 20–21], а також формування у студентів здатності до іншомовного спілкування в конкретних сферах і ситуаціях: професійних, ділових, наукових, навчально-дослідницьких [5, с. 305]. Відносно студентів економічних спеціальностей, науковці стверджують, що формування у них професійної компетенції відбувається під час вивчення професійно орієнтованого мовного матеріалу, коли встановлюється двосторонній зв'язок між прагненням студента отримати спеціальні знання своєї майбутньої професії та досконало володіти іноземною мовою [2, с. 169].

Дослідники психологічних принципів навчання стверджують, що основним положенням сучасного навчання є відповідність між правильним педагогічним середовищем та індивідуальністю суб'єктів навчальної діяльності. Мова йде про перцептивну модальність сприйняття особистості (може бути більш або менш виражена), яка поділяє людей на візуалів, аудіалів та кінестетиків. Таким чином, процес навчання повинен орієнтуватися на індивідуальні особливості сприймання суб'єктів навчання [1]. Візуали, аудіали, кінестетики – це типи особистості. У кожної людини є провідний орган чуття, який частіше і швидше відгукується на зовнішні подразники та сигнали. Зорове сприйняття притаманне людям, що належать до візуального типу сприйняття. Тактильне сприйняття характеризує кінестетиків. Слухове – аудіалів. Є ще один тип – Дігітал (або Дискрет), люди, що відносяться до нього, сприймають навколишній світ, прислухаючись до власної логіки.

Для визначення ефективної технології професійно-орієнтованого навчання іноземної мови майбутніми фахівцями економічної сфери, ми обрали стратегію визначення їх провідного типу сприйняття (визначення перцептивних модальностей сприймання студентами інформації). Для цього використали методику під назвою «Діагностика домінуючої перцептивної модальності С. Єфремцева» [7] (вибірка складала 40 осіб). Дана методика спрямована на визначення типу людей, а в нашому випадку на визначення типу студентів-економістів, що дає можливість з'ясувати якими органами чуття люди сприймають світ, що оточує їх: на слух, візуально або ж на дотик.

Опрацювавши відповідні матеріали, нами зроблено висновок, що моноmodalна особистість (домінує один з компонентів) суб'єкта навчальної діяльності зустрічається вкрай рідко. Тому, ми використали змішані типи (поліmodalність) особистості при іншомовній підготовці студентів економічного профілю навчання, результати чого висвітлено на рис. 1.

Наведені дані дали змогу визначити, що найбільш вираженим у студентів економічних спеціальностей є змішаний візуально-кінестетичний стиль (50 %), менш вираженим є аудіально-кінестетичний стиль (30 %) та на найнижчому рівні знаходиться візуально-аудіальний стиль (20 %). Задекларовані результати дослідження вказують на те, що для кращого запам'ятовування студентами інформації, її подача має бути поліmodalною, враховуючи висвітлені особливості сприймання.

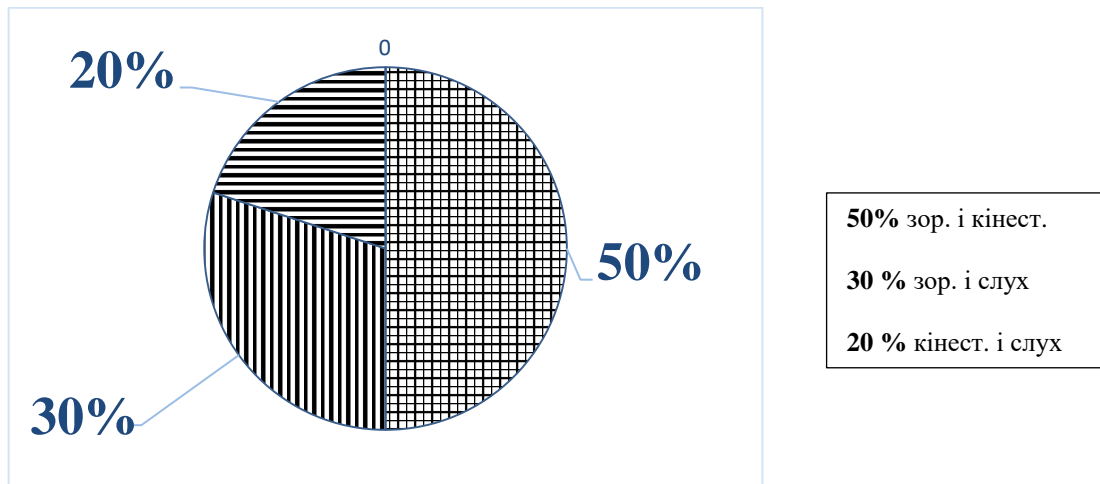

Рис. 1. Визначення домінуючої перцептивної модальності студентів економічних спеціальностей

Отримані результати обраної нами діагностики підтверджують думки відомих науковців щодо запам'ятовування людьми 80 % того, що бачать і роблять. У цьому випадку об'єднуються два канали сприйняття інформації: візуальний і кінестетичний. Секрет ефективності запам'ятовування нового матеріалу якраз полягає в активації візуального та кінестетичного каналу сприйняття [4].

За результатами обраної нами методики ми визначили тип особистості студентів потрібної нам категорії, що дало змогу окреслити їх загальні особливості для подальшої побудови професійно-орієнтованого навчання іноземної мови з урахуванням цих особливостей:

- візуалам-кінестетам не заважає сторонній шум, вони не відволікаються на інші чинники (світло, звук);
- візуали-кінестети запам'ятовують те, що бачили, використовуючи картинки, кадри (чітко запам'ятовують побачене перед собою);
- для візуалів-кінестетів зір – основний канал сприйняття, за допомогою якого вони здатні сприймати нову інформацію. Для людей з таким типом особистості головне бачити, а не чути;
- спілкування з візуалом-кінестетом повинне містити описові слова, висловлювання, думки, що описують колір, величину, формат, обсяг, адже вони думають картинкою;
- візуал-кінестет віддає перевагу власному володінню інформацією, аніж запитувати її в інших. Враховуючи особливості даного типу студентів, варто наголосити, що інформація, записана на дошці, сприймається краще, ніж на слух;
- студенти даної категорії відзначаються швидким темпом розв'язування задач;
- під час навчання візуал-кінестет використовує спомагавчий аркуш паперу, на якому у процесі осмислення і запам'ятовування матеріалу можна занотовувати, підраховувати.

Однак, процес активації професійно орієнтованого навчання іноземної мови студентів економічного профілю здійснюється не лише з урахуванням психологічних, а

й основних лінгводидактичних (загально-методичних) принципів навчання видів мовленнєвої діяльності, серед яких варто виокремити наступні:

– *комплексність і взаємопов'язаність навчання видів мовленнєвої діяльності*, важливими критеріями якого є: одночасність, послідовно-часова співвіднесеність, загальний мовний матеріал, спеціальна серія вправ (підготовчих, тренувальних, мовленнєвих) тощо. Ми погоджуємося з думкою польських дослідників, котрі підкреслюють взаємозалежність слухання і говоріння, зазначаючи, що «не можна нічого сказати, не слухаючи самого себе під час говоріння, тобто не контролюючи слухом правильність і ознаки висловлювання» [8, с. 230].

– *Домінантність одного з видів мовленнєвої діяльності на певному етапі навчання*, що зумовлено потребами вдосконалення навчального процесу. Механізми становлення одного з видів мовленнєвої діяльності підпорядкована уся система роботи на певному етапі: на початковому етапі це – говоріння, середньому – аудіювання, просунутому – читання, завершальному – письмо [3, с. 40–47].

– *Поступовість і послідовність формування навичок і вмінь*. Так звані початкові механізми кожного виду мовленнєвої діяльності формують відповідні навички. Під час аудіювання, наприклад, початковими механізмами є: оперативна пам'ять, інтонаційний і фонематичний слух, можливість прогнозування, випереджувальна перцепція, фрагментація мовленнєвої ланки, ототожнення понять тощо. Наступна фаза – вироблення таких навичок, як: ідентифікація слів, сприймання на слух окремих речень, розуміння змісту цілого тексту. На завершальному етапі *студенти* набувають *вміння* і навички слухати та розуміти прочитане.

– *Значимість методичного апарату у кожному виді мовленнєвої діяльності*. Спільність деяких видів мовленнєвої діяльності зумовлює необхідність методичних підходів до їх навчання. Так, спільними критеріями при відборі текстів для читання та аудіотекстів є: інформаційність, структура, *пізнавально-розвивальна* складова, логіко-смысловий та стилістичний аналіз, вправи (дотекстові, притекстові, післятекстові) тощо.

– *Технічні засоби, новітні технології навчання*. Використання технічних засобів при вивченні англійської мови сприяють інтенсифікації та ефективності навчання, тому давно є звичним явищем у нашій практиці. Вони дають можливість ознайомити студентів зі специфічною лексикою і забезпечують засвоєння і використання її в мовній діяльності; готують студентів до читання і розуміння оригінальної літератури за фахом, розвиваючи, таким чином, *вміння* і навички іншомовного спілкування у відповідних комунікативних ситуаціях і в межах передбаченої програмою тематики.

Резюмуючи вищевказане, слід зазначити, що сьогодні іншомовна підготовка студентів економічних спеціальностей, здійснюється у контексті нового підходу, а саме «професійно орієнтованого навчання», яке передбачає формування *вмінь* та навичок в іншомовному спілкуванні. У рамках такого навчання процес підготовки майбутніх фахівців економічної сфери базується на викладанні іноземної мови через читання професійної літератури, опрацювання фахової лексики, а також професійно орієнтоване спілкування.

За допомогою діагностики домінуючої перцептивної модальності було обрано стратегію визначення провідного типу сприйняття майбутніх економістів, як одну з найкращих технологій навчання іноземній мові. В результаті чого нами визначено, що студенти економічних спеціальностей відносяться до змішаного візуально-

кінестетичного типу особистості, про що свідчать результати даного дослідження (50 % від усіх опитаних). У зв'язку з цим, зроблено висновок, що на процес професійно орієнтованого навчання при вивченні іноземної мови впливають не лише методичні та дидактичні, а й психологічні принципи навчання. Поєднання особистісних особливостей перцепції студентів економічних спеціальностей з психологічно та методично обґрунтованими засобами навчання сприятиме мобільності, інтерактивності, вдосконаленню професійно-орієнтованого спілкування, пізнавального інтересу до предмета, а отже й результативному вивченню іноземної мови.

Вважаємо за необхідне продовжити наукові пошуки у напрямку розгляду питань, що стосуються професійно орієнтованого навчання іноземної мови для студентів економічних спеціальностей, а саме дослідити традиційні та інноваційні методи та технології навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белявська О. О. Перцептивні стилі – запорука ефективного навчання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський, 2015. Вип. 18. С. 30–36.
2. Киянка В. О. Формування мотивації студентів в процесі вивчення іноземної мови засобами інноваційних технологій. *Польсько-Український Вісник під редакцією Казимира Редзінського і Дмитра Герцюка*. Ченстохова, 2014. С. 167–176.
3. Станкевич Н. Види мовленнєвої діяльності в аспекті лінгводидактики. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. Львів, 2007. Вип. 2. С. 40–47.
4. Братко А. А., Кочергин А. Н. Информация и психика: монографія. Новосибирск: Наука, 1977. 125 с.
5. Покушалова Л. В., Серебрякова Л. Т. Обучение профессионально ориентированному языку в техническом вузе. *Молодой ученый*. Томск, 2012. № 5. С. 305–307.
6. Образцов П. И., Иванова О. Ю. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов: учебн. пособие. Москва: Орел, 2005. 114 с.
7. Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп: учебн. пособие. Москва: Изд-во Института Психотерапии, 2002. 339 с.
8. Seretny, A., Lipińska, E. ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego: poradnik. Kraków: Universitas, 2000. 331 s.

REFERENCES

1. Belavska, O. (2015). Pertseptivni styli – zaporuka efektyvnogo navchania [Perceptual styles are the key to effective learning]. *Pedagogichna osvita: teoria i praktyka – Teacher education: theory and practice, issue 18, 30–36* [in Ukrainian].
2. Kyjanka, V. O. (2014). Formuvannia motyvatsii studentiv v protsesi vyvchennia inozemnoi movy zasobamy innovatsiinyh tehnologii. *Polsko-Ukrainskyi Visnyk pid red. Kazymyra Redzinskogo I Dmytra Gertsuka – Polish-Ukrainian periodical edition, edited by Casimir Redzinski and Dmytro Hertsyuk, 167–176* [in Ukrainian].
3. Stankevych, N. (2007). Vydy movlennjevoji dijalnosti v aspekti lynchvodydaktyky [Types of speech activity in the aspect of linguistics]. *Teorija i praktyka vykladannja ukrajinsjkoji movy jak inozemnoji – Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language, issue 2, 40–47* [in Ukrainian].
4. Bratko, A. (1977). Informatsia i psihika. Novosibirsk: Nauka [in Russian].
5. Pokushalova, L. V., Serebrjakova, L. T. (2005). Obuchenye professyonaljno oryentyrovannomu jazyku v tekhnicheskom vuze. *Molodoj uchenyj – Young scientist, 5, 305–307* [in Russian].
6. Obrazcov, P. Y., Ivanova, O. Y. (2005). Professyonaljno-oryentyrovannoe obuchenye inostrannomu jazyku na nejazykovykh fakuljtetakh vuzov. Moskva: Orel [in Russian].
7. Fetyskyn, N. P., Kozlov, V. V., Manujlov, Gh. M. (2002). Sotsyaljno-psykhologhycheskaja dyagnostyka razvytyja lychnosti y malych ghrupp. Moskva: Izd-vo Instytuta Psykhoterapyu [in Russian].
8. Seretny, A., Lipińska, E. (2000). ABC metodyki nauczania języka polskiego jako obcego [ABC methodology of teaching Polish as a foreign language]. Kraków, Poland: Universitas [in Polish].